

– організаційна культура підприємства – унікальна для кожної організації сукупність формальних і неформальних норм або стандартів поведінки, яким підпорядковуються члени організації; структура влади та її компетентність; система винагород і способів їх розподілу; цінності, унікальні для певної організації; моделі комунікації; базові переконання, що розділяються членами організації, які діють підсвідомо та визначають спосіб бачення себе й оточення.

Суб'єктивно кадровий потенціал виступає як форма особистісного самовираження і задоволення потреб індивіда і може розглядатися як здатність людини виконувати визначені види робіт. Об'єктивно він і є вираженням набору характеристик, що відображають матеріально-технічну, соціально-економічну визначеність сукупності професій.

Висновки

Кадровий потенціал залежить від багатьох факторів, зокрема від руху кадрів, зміни кваліфікації, виникнення конфліктних ситуацій в колективі тощо. Ядро кадрового потенціалу складають сукупність здібностей працівників підприємства, які необхідні для виконання та координації робіт, що забезпечує переваги підприємства на ринках товарів і послуг.

Вирішальним критерієм при підборі й оцінці кадрів є їх ставлення до роботи в умовах ринку. Особливе значення має висунення і підтримка людей ініціативних, енергійних, які вміють мислити, можуть і бажають на практиці активно втілювати в життя курс на розвиток підприємства в умовах ринкової економіки.

ЛІТЕРАТУРА

55. Гавва В.Н., Божко Є.А. Потенціал підприємства: формування і оцінювання: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.– 224 с.
56. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування і оцінка: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. –352с.
57. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І.Потенціал підприємства: формування та оцінка. –К.: КНЕУ,2006.– 316 с.

Надійшла 26.12.2008

УДК 658.012.4

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Р.В. ЯНКОВОЙ

Київський національний університет технологій та дизайну

Статтю присвячено основним проблемам формування організаційно-економічного механізму активізації підприємницької діяльності. Розглянуто структурні елементи, фактори впливу, важелі та методичні інструменти, що досить важливо для налагодження ефективної підприємницької діяльності. Проведені дослідження дали можливість формалізувати взаємозв'язки організаційно-економічного механізму активізації підприємницької діяльності

Виникнення та розвиток підприємницької діяльності (ПД) є моментом різкого загострення суперечностей, які виникають в процесі взаємодії мікро- та макро систем між собою та власним зовнішнім середовищем. Суперечності є поштовхом і початком ПД. Трансформаційні зрушення призводять до співіснування негативних і позитивних тенденцій. Так, ринкові перетворення супроводжуються інтенсивним розвитком недержавного сектору, появою нових форм власності й господарювання, що розширює потенційні можливості для здійснення підприємницької діяльності. Водночас застаріла законодавча база та існуюча інфраструктура різко гальмують процеси розвитку підприємництва. Загострення суперечностей створює відповідні умови для формування підприємницьких відносин у суспільстві та економіці.

Об'єкти та методи дослідження

Підприємництво як вид специфічної діяльності може функціонувати і розвиватися лише на основі певних принципів і організаційно-економічного механізму.

Проведені дослідження дали можливість узагальнити та виділити такі принципи підприємницької діяльності: циклічність, загострення суперечностей, самопереборення.

Розвиток та занепад підприємницької діяльності підпорядковані дії певних умов, що виникають в економічній діяльності держави. Такі умови характеризуються наявністю чітких підприємницьких циклів, основою яких є зв'язок між суспільним попитом та підприємницькою діяльністю. Тому ПД притаманна певна циклічність.

Концепція циклічного розвитку соціально-економічних систем належить до фундаментальних складових категоріального апарату економічної теорії. Проблема «довгі хвилі» розкрита в цілій низці монографій та статей [1– 4]. Доказаний їх зв'язок з «кластером» великих відкриттів та базисних інновацій, по інтерпретації великих циклів кон'юнктури [1] і довгострокових циклів [4].

Більшість закордонних авторів визнають, що переплетення циклічних структурних криз веде до «творчої розрухи», яка прокладає шлях до технічних нововведень [2–7].

Постановка завдання

Підприємництво як системне утворення виникає та розвивається у постійному самопереборенні. Підприємець, використовуючи власну та суспільні потреби, що виникають, пропонуючи нове бачення задоволення цих потреб, створює в економіці динамічну нерівновагу і цим впливає на різкі зміни в її структурі. Життєдіяльність підприємництва забезпечується відповідним організаційно-економічним механізмом активізації діяльності (ОЕМАПД).

Результати та їх обговорення

Дослідження розвитку підприємництва як мікроекономічної системи в ринкових умовах дали підстави виділити певні фактори підприємництва (ФП), що представляють собою найважливіші характеристики підприємницької діяльності, невідповідність яких призводить до її занепаду або різкого скорочення.

До таких факторів належать:

1) наявність сприятливих умов (організаційних, економічних, законодавчих), при яких підприємець і споживач його продукту взаємозацікавлені у підприємницькій діяльності – фактор зменшення ризиків (ФП₅);

2) наявність споживача підприємницького продукту, який має бажання розвиватися або виходити з кризового стану за рахунок використання підприємницького продукту ($\Phi\Pi_4$);

3) забезпечення фінансової рівноваги, тобто здатності системи до генерування грошових надходжень в обсягах та у термінах, достатніх для фінансування грошових витрат, пов'язаних з інвестуванням підприємницької діяльності ($\Phi\Pi_3$);

4) виникнення потреби в проведенні змін в умовах дотримання прийнятого ризику, який забезпечує компромісний рівень беззбиткової діяльності або досягнення цільових показників підприємницької діяльності ($\Phi\Pi_2$);

5) наявність підприємницьких ідей, які можуть бути використані для стратегічного розвитку або виходу з кризового стану підприємств (потреба-ідея) ($\Phi\Pi_1$).

Активний розвиток підприємництва можливий лише за умови реалізації усіх п'яти факторів, що може бути формалізовано моделлю (1):

$$ПД = \{\Phi\Pi_1, \Phi\Pi_2, \Phi\Pi_3, \Phi\Pi_4, \Phi\Pi_5\} . \quad (1)$$

Виникнення підприємницької діяльності можливе лише за наявності фактора $\Phi\Pi_1$. Відсутність параметра $\Phi\Pi_2$ не призводить до закриття підприємницької діяльності. Підприємець, маючи власну ідею потреби, не перестав працювати над нею навіть тоді коли у нього відсутній споживач. В цей час іде відпрацювання ідеї-потреби та ведеться активний пошук споживача. Наявність параметра $\Phi\Pi_2$ активізує підприємницьку діяльність. Споживачем ідеї потреби в більшості є організації, що виробляють продукцію або надають послуги. Споживачем також може бути ініціатор (автор) ідеї-потреби. В цьому випадку параметри $\Phi\Pi_1$ та $\Phi\Pi_2$ об'єднуються. Але розвиток підприємницької діяльності буде залежати від параметрів $\Phi\Pi_3$ та $\Phi\Pi_4$.

Поява споживача є результатом різкого зростання суперечностей, які виникають в процесі взаємодії окремих елементів суб'єкта господарювання (підприємства) між собою та зовнішнім середовищем. Ці суперечності дуже часто виступають поштовхом до пошуку або виникнення підприємницької ідеї-продукту. На рівні підприємства такі суперечності виникають: 1) між невідповідністю якісних та кількісних характеристик товарів чи послуг потребам ринку; 2) зниженням рівня конкуренції на ринку або появою можливостей виходу на новий ринок; 3) необхідним обсягом ресурсів, які споживає підприємство, та можливістю їх залучення; 4) ринковою ціною на продукцію та витратами на її виробництво; 5) діючими та необхідними технологічними можливостями підприємства.

Підприємницька діяльність підприємства не виникає спонтанно, вона має свої причини та зовнішні прояви (ознаки). Причина її появи на підприємствах прихована в самому ринковому середовищі, викликана постійною зміною ринкових орієнтацій споживачів, економічною поведінкою контрагентів підприємства, жорстким та складним конкурентним середовищем, впливом інших елементів зовнішнього оточення. Рівень попиту на ідею-потребу як від циклів системних та локальних криз, так і від факторів $\Phi\Pi_3$ та $\Phi\Pi_5$. Для виходу з кризи треба створити відповідні умови (фактор $\Phi\Pi_5$) та грошові надходження ($\Phi\Pi_3$) у вигляді інвестицій. Збіг по циклах пропозицій ідеї-потреби та можливостей ($\Phi\Pi_3$, $\Phi\Pi_4$, $\Phi\Pi_5$) дають поштовх розвитку підприємницькій діяльності.

Фактор $\Phi\Pi_2$ є умовою при якій ініціатор ідеї та споживач продукту можуть бути зацікавлені в розвитку підприємницької діяльності. Фактор $\Phi\Pi_5$ може поживлявати або гальмувати процес розвитку

підприємницької діяльності. Відсутність умов ($\Phi P_5 = 0$) створює кризовий стан у підприємницькій діяльності.

Елементну організаційну базу організаційно-економічного механізму активізації діяльності складають такі ключові поняття: «потреби людини» (P), інноваційність (I), початковий капітал (PK), «підвищений ризик» (PP). Важелями механізму є наявність і стан п'яти факторів підприємництва. Тоді, ОЕМАПД можна представити такою моделлю:

$$ОЕМАПД(P, I, PK, PP) = \{\Phi P_1, \Phi P_2, \Phi P_3, \Phi P_4, \Phi P_5\},$$

де дотримання стану відповідного фактору підприємництва визначається такими умовами:

$$ОЕМАПД(\Phi P) = \begin{cases} 1, \text{ якщо } \Phi P \geq 0 \\ 0, \text{ якщо } \Phi P < 0 \end{cases}.$$

Розглянуті елементи підприємницької діяльності та фактори, які забезпечують її виникнення, функціонування та розвитком у своєму взаємозв'язку, утворюють *підприємницьке ядро*.

Під терміном *підприємницьке ядро (ПЯ)* пропонується розуміти систему взаємопов'язаних елементів, що є основою для здійснення ефективної підприємницької діяльності, спрямованої на задоволення потреби підприємця в самореалізації. Підприємницьке ядро можна формалізувати у вигляді такої моделі:

$$ПЯ = P \cap [I \cup PK \cup PP] \cup PC, \quad K = K_e^n \cap K_o^n,$$

де P – потреби самореалізації людини (підприємця), яка воліє займатися підприємницькою діяльністю; I – інноваційна ідея, яка є основою підприємницької діяльності; K – початковий капітал, необхідний для здійснення підприємницької діяльності; PP – фактори підвищеного ризику; PC – потенційний споживач підприємницького продукту; K_e^n – початкові капітальні вкладення в підприємницьку діяльність; K_o^n – обігові кошти (готівка), які необхідні для покриття поточних витрат підприємницької діяльності.

Підприємницьке ядро лише обумовлює особливі умови, при яких можливий початок підприємницької діяльності. Для ефективного функціонування та подальшого розвитку підприємництва потрібні ще забезпечувальні умови. Проведені дослідження дають підстави до них зарахувати:

- зміну економічної структури підприємства (CE);
- наявність мотивованих працівників (MT);
- ресурси, які необхідні для досягнення підприємницької мети, P_n ;
- інвестиції в підприємницьку діяльність I_n .

Відповідними рушійними силами впливу на підприємницьку діяльність є:

- структурні зміни в економіці $ЗС$;
- стимулювання активної діяльності в конкурентному середовищі K_n ;
- ефективне використання ресурсів BP ;
- стимулювання інвестиційної діяльності CI .

Аналіз досвіду індустріальних держав (особливо США) довів, що підприємництво є необхідною умовою досягнення економічного успіху в ринкових умовах. На сьогодні на ринку товарів та послуг основним напрямом є конкуренція за відносини з клієнтами. Боротьба компаній за власну ринкову нішу

зараз розгортається у таких напрямках: прискорення нововведень; пошуки кадрів високої кваліфікації; бажання задовольнити вимоги споживача; налагодження відносин з постачальниками, які діють на ринку та мають здатність проникати на ринок і визначати рівень конкуренції.

У підприємницькій діяльності доцільно виділяти два ключові ресурси: знання та фінанси. Усі інші матеріальні ресурси можливо розглядати з позицій фінансового забезпечення. Ресурси є основою підприємницького потенціалу. Активна частина ресурсів (знання, люди) створюють кореневі компетенції підприємця, пасивні ресурси (фінанси) – конкурентні переваги.

Іншим важливим напрямом функціонування підприємництва є ефективний розподіл ресурсів і їх використання. Зважаючи на те, що ці ресурси є дефіцитними, важливо їх перерозподіляти так, щоб їх використання було спрямовано на використання сприятливих можливостей, а не на вирішення поточних проблем.

Наявність фактору ризику є вагомим стимулом економії ресурсів. Тому ОЕМАПД спрямований на детальний аналіз рентабельності інноваційних проєктів, ефективне використання інвестицій, раціональне використання ресурсів.

Саме підприємництво як діяльність спрямовано на те, щоб вдихнути в існуючі ресурси нові якості з метою створення благ. Досить часто реалізація нововведень створює ресурси та наділяє їх економічною цінністю. Інноваційний підхід до ресурсів є ефективним засобом отримання додаткових прибутків.

ОЕМАПД також спрямований на створення мотивованих працівників. Підприємництво забезпечує високі стимули до праці. Люди, задіяні в підприємстві, мають більше спонукальних мотивів, більше зацікавлені в якісній і продуктивній праці ніж люди, що працюють за наймом. ОЕМАПД змінює цінність і корисність, які добуваються із активної частини ресурсів.

Вплив на мотивованих працівників спрямований на використання джерел інноваційних ідей DI за рахунок двох складових: стимулювання активної діяльності в конкуренції (K_n) та стимулювання інвестиційної діяльності CI . Діяльність в конкуренції K_n є каталізатором економічного розвитку. Вона забезпечує освоєння нових перспективних виробництв, чим спонукає «вимивання» застарілої продукції та технології. Створюючи конкурентне середовище, підприємництво примушує конкурентів оновлювати продукцію. Ефективна конкуренція відбувається на основі знань, які мають кваліфіковані спеціалісти та технічний персонал, управлінського складу, корисні знання, дозволяють об'єднувати зусилля, організовувати продуктивну працю людей, які мають різні рівні знань і підготовки.

Інвестиційна діяльність I_n , змінюючи структуру економіки, створюючи конкурентне середовище, стимулює створення нових підприємств, технологій та продукції. Зворотний зв'язок між інвестиціями та прискоренням темпів економічних змін є підвищенням попиту на ресурси (сировину, матеріали, машини та обладнання), робочу силу. Інвестиції стимулюють зростання нових товарів та послуг.

Дослідження дали підстави виділити два напрями аналізу джерел інноваційних ідей: внутрішні джерела та зовнішні джерела.

Класифікація джерел інноваційних ідей формалізована у вигляді моделі взаємозв'язку трьох кластерів: ринкові зміни $PЗ$, технологічні зміни $TЗ$, поява нових знань $HЗ$ (2):

$$DI = \{ PЗ \cup TЗ \cup HЗ \}. \quad (2)$$

)

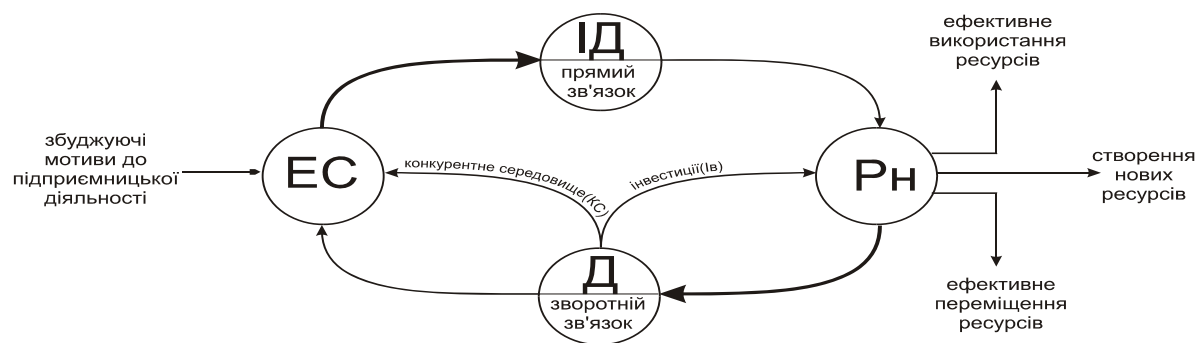
Наступний елемент моделі важелів впливу ОЕМАПД на підприємницькі дії D , що представляють собою сукупність дій підприємця чи підприємницької організації, яка веде до реалізації підприємницької ідеї.

Виходячи з дії принципів інноваційного типу мислення та паралельності реалізації інновацій, ОЕМАПД доцільно представити у вигляді системи з прямим та зворотним зв'язком, в якому прямий зв'язок відбувається між економічною структурою CE та ресурсами нововведення P_n забезпеченням доступу до джерел інноваційних ідей DI .

Зворотний зв'язок відбувається між CE та P_n реалізацією підприємницьких дій D , що направлені на стимулювання конкурентного середовища K_n та інвестиційної діяльності I_n .

Таким чином, ми маємо підтвердження висновку, що механізм підприємництва має циклічний характер.

Наведена на рис.1 циклічна модель показує можливості паралельного здійснення підприємницької діяльності.

Циклічна модель розвитку підприємництва

На цей час відсутні наукові основи використання циклічного механізму підприємництва $ПЦ$. Традиційно освоєння новаторських ідей відбувається послідовно, що може бути представлено виразом (3):

$$ПЦ_n = 2[(ПЦ)_1 + (ПЦ)_2 + \dots + (ПЦ)_j] = 2 \sum_{i=1}^n (ПЦ)_i \quad (3)$$

Наведений нами механізм, основою якого є біфуркаційні процеси, дозволяє підприємствам одночасно паралельно розглядати та впроваджувати інноваційні ідеї. Для освоєння двох інноваційних продуктів $ПЦ$ буде мати вигляд представлений виразом (4):

$$(ПЦ)_{n2} = \frac{(ПЦ)_1 \cdot (ПЦ)_2}{[(ПЦ)_1 + (ПЦ)_2]} \quad (4)$$

Підтримка ОЕМАПД забезпечується відповідним підприємницьким потенціалом.

Підприємницький потенціал – це можливість ОЕМАПД забезпечувати підприємницьку діяльність та максимально знижувати фактори ризику. Він визначається взаємодією та системними якостями елементів та важелів ОЕМАПД. Для цього підприємницький потенціал повинен формуватися на основі принципу синергізму і розглядатися в динаміці змін, що відбуваються в системних якостях ОЕМАПД. Синергізм підприємницького потенціалу забезпечується організацією менеджменту підприємницької діяльності ПМ.

ОЕМАПД як складова організаційно-економічної системи представляє собою синтез розглянутих моделей і базується на обґрунтованих вище принципах підприємництва. Реалізація ОЕМАПД базується на відповідних методах, які системно використовуються як в організаційних змінах, так і в процесах управління змінами.

Зважаючи на те, що підприємництво базується на загальних принципах, незалежно від виду та сфери діяльності, форми його організації, можна запропонувати узагальнену концептуальну модель підприємництва $\{ПД\}$, яка може бути формалізована таким чином:

$$\{ПД\} = \{ІД \cup ПЯ \cup ОЕМАПД \cup ПЦ\} . \quad (5)$$

Висновки

Узагальнена модель підприємницької діяльності є динамічною системою, яка здатна до змін і може пристосовуватись до обраних цілей, умов і обмежень, що виникають на шляху підприємця.

Підприємницьке ядро ПЯ та організаційно-економічний механізм підприємницької діяльності ОЕМАПД створюють організаційно-економічну систему ОЕС, яка забезпечує процес підприємницької діяльності.

Процес підприємництва відбувається через дії окремої людини (підприємця) чи організації (групи людей), яка має бажання займатися підприємницькою діяльністю. Технологія процесу створення підприємницької діяльності має свої особливості для кожного конкретного випадку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики. – М.: Экономика, 1989. – 467 с.
2. Райс Тони, Койли Брайн. Финансовые инвестиции и риск / Пер. с англ. – К.: ВНУ, 1995. – 346 с.
3. Феликс Янсен. Эпоха инноваций: Пер. с англ. – М.: ИНФРА – М.: 2002. – XII – 308 с.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Пер. с нем. С. – М.: Прогресс, 1982. – 444 с.
5. Аренков И. А. Афанасьев М. В., Семилетов С. В. Предпринимательство: Основы теории промышленно-рыночных и логистических сетей. – СПб.: Чарт Пилот, 2000. – 32 с.
6. Бусыгин А. В. Предпринимательство. – М.: Дело, 1999. – 640 с.
7. Родионова А.В., Федоркова Н.В. Проблемы организации конкурентоспособного производства // Организатор производства. – 2000. – №2(11). – с.77–81.

Надійшла 02.02.2009.